

**İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ ON YILI
ULUSAL KOMİTESİ**

**İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ
TÜRKİYE PROGRAMI
1998-2007**

**Temmuz 1999
Ankara**

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı
Ulusal Komitesi Yayınları: 1

ISBN 975-19-2278-X

© İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi
Adres: Kızılırmak Sok. No. 14, Kat 5, Yenışehir, Ankara
Tel.: 90-312-417 39 74, 418 25 75, Faks: 90-312-417 76 34

ÖNSÖZ

İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı, 1998-2004, İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi tarafından hazırlanmıştır.

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, 1997 yılında kurulan İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu tarafından, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı süresince danışma organı olarak çalışmak üzere kurulmuş ve Birleşmiş Milletler'in bu Onyıl'la ilgili Eylem Plânı'nın Türkiye'de uygulanabilmesi için ulusal program önerisini hazırlamak ve bu program çerçevesinde yürütülen çalışmaları izleyip değerlendirmekle görevlendirilmiştir.

Komite, Başbakanlık ile Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Sağlık ve Kültür Bakanlıklarından birer temsilciden, insan hakları alanında etkinlikleri olan dört sivil toplum kuruluşu temsilcisinden ve bu alandaki çalışmalarıyla tanınmış dört öğretim üyesinden oluşmaktadır.

Çalışmalarına 3 Eylül 1998 tarihinde başlayan Ulusal Komite, ülkemizdeki ihtiyaçları ve Birleşmiş Milletler Eylem Plânı'nın ilkelerini gözönüne alarak, Program'ın öncelikli hedeflerini ve hedef gruplarını —ileride yenilerini eklemek üzere— belirlemiş ve on aylık bir çalışma sonunda, elinizdeki Program'ı hazırlamıştır.

İnsan hakları eğitimi ve bu eğitimin önkoşullarıyla ilgili önerilerin yer aldığı bu Program, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu tarafından, 28 Temmuz 1999 günü, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı sayın Mehmet Ali İrtemçelik'in başkanlığında yaptığı toplantıda benimsenmiştir.

Şimdi, Ulusal Komite'nin, Program'ın hedef gruplarının bağlı olduğu Bakanlıkların ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile meslek kuruluşlarının işbirliğiyle, Program'da öngörülen çalışmaların hazırlıkları yapılacak ve Program uygulamaya konacaktır.

Komitemiz, resmî kuruluşlar ile sivil toplum ve meslek kuruluşları arasında yapılacak bu işbirliğinin, Program'ın amaçları gerçekleştirilebilecek şekilde uygulanabilmesine önemli katkılar sağlayacağını düşünüyor; bu nedenle de bu işbirliğine özel bir önem veriyor.

Ulusal Komite, temel amaçlarını gözden kaçırmadan ve kesintiye uğramadan yapılan insan hakları eğitiminin, insan haklarını korumada en önemli etken olduğunun, ama tek etken olmadığının bilincindedir. Bundan dolayı, bu Program'ı sunarken, bu Program'dan başka, insan haklarının açık bilgisine ve sorunların ilk elden bilgisine dayanarak hazırlanacak genel bir ulusal insan hakları programını hazırlamak gerekliliğini de dile getirmeye ihtiyaç duyuyor.

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, bu Program'ın hazırlanışı sırasında çalışmalarını içtenlikle destekleyen İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı sayın Mehmet Ali İrtemçelik'e ve bir önceki Devlet Bakanı sayın Prof. Dr. Hikmet Sami Türk'e, eğitimle ilgili ihtiyaçları ayrıntılı bir şekilde saptamada yardımcı olan resmî kuruluşların sorumlularına, Program'ın uygulanmasında katkıda bulunabileceklerini bildiren meslek ve sivil toplum kuruluşlarına, başta sayın Gürsel Demirok olmak üzere İnsan Hakları Üst Kurulu Sekreteryası mensuplarına ve bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkürlerini sunar.

Prof. Dr. İoanna KUÇURADİ
İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi Başkanı
İÇİNDEKİLER

	Sayfa
GİRİŞ	1-10
I. Uluslararası Belgelerde İnsan Hakları Eğitimi	2
II. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı ve Eylem Plânı	4
III. İnsan Hakları Eğitimi Alanında Ulusal Düzeydeki Çalışmalar	8
İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ ONYILI ULUSAL KOMİTESİ.....	11-39
I. İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesinin Çalışmalarına Temel Olan İnsan Hakları Eğitimi Görüşü	12
II. Türkiye’de İnsan Hakları Eğitiminin Öncelikli Hedefleri ve Ana Hedef Grupları	14
• <i>Öncelikli hedefler</i>	14
• <i>Ana hedef grupları</i>	15
III. İnsan Hakları Eğitiminde Mevcut Durum ve Ulusal Komitenin Önerileri	16
1. İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde İnsan Hakları Eğitimi	16
1.1. İlk ve Ortaöğretimde İnsan Hakları Eğitimi	16
1.1.1. İnsan Haklarıyla İlgili Dersler	16
1.1.2. Hizmetiçi Eğitim	19
1.1.3. Yüksek Öğretimde İnsan Hakları Eğitimi	19
2. Adalet Bakanlığına Bağlı Yasa	

<i>Uygulayıcılarının İnsan Hakları Eğitimi</i>	20
2.1. Hakim ve Savcı Adaylarının Eğitimi	20
2.2. Hakim ve Savcıların Hizmetiçi Eğitimi	21
2.3. Aday Memurların Eğitimi	21
2.3.1. Cezaevi Müdürlerinin Yetiştirilmesi	22
2.3.2. Cezaevi Eğitim ve Sağlık Personelinin Adaylık Eğitimi	22
2.3.3. İç Güvenlik Personelinin Adaylık Eğitimi	23
2.3.4. Bakanlık Merkez Teşkilâtı ve Adliye Personelinin Adaylık Eğitimi	23
2.4. 657 Sayılı Yasaya Bağlı Personelin Hizmetiçi Eğitimi	24
2.5. Adalet Meslek Liselerinde Eğitim	24
2.6. Unvanlı Personelin Yetiştirilmesi	24
2.7. Ceza İnfaz Kurumları Personel Okulunun Kurulması	25
3. İçişleri Bakanlığına Bağlı Yasa Uygulayıcılarının İnsan Hakları Eğitimi	25
3.1. İçişleri Bakanlığı Mensupları	25
3.2. Polislerin İnsan Hakları Eğitimi	26
3.2.1. Hizmet Öncesi Eğitim	26
3.2.1.1. Mevcut Durum	27
☐ Polis Okulları	27
☐ Polis Koleji	28
☐ Polis Akademisi	29
3.2.1.2. Öneriler	29

□ Genel Öneriler	29
□ Polis Okullarıyla İlgili Öneriler	30
□ Polis Akademisiyle İlgili Öneriler	31
□ Emniyet Müdürlerinin Eğitimi	32
□ Eğitimin Plânlanması	32
3.2.2. Hizmetiçi Eğitim	32
3.3. Jandarmanın İnsan Hakları Eğitimi	33
3.4. Üst Güvenlik Görevlilerinin İnsan Hakları Eğitimi.....	34
4. Kitle İletişim Araçları ve İnsan Hakları Eğitimi.....	35
4.1. Basın ve İnsan Hakları Eğitimi	35
4.2. Radyo-Televizyon ve İnsan Hakları Eğitimi	36
4.2.1. TRT	36
4.2.2. Özel Radyo ve Televizyonlar	36
4.3. Kitle İletişim Araçları Mensupları ve İnsan Hakları Eğitimi	37
5. Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları Eğitimi	37
5.1. Sivil Toplum Kuruluşları İnsan Hakları Eğiticilerinin Eğitimi	37
5.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Toplum Merkezleri ve İnsan Hakları Eğitimi	39
SONSÖZ	40-43

EKLER 44-52

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ
ONYILI
TÜRKİYE PROGRAMI

GİRİŞ

İnsan hakları, günümüzde en çok tartışılan kavramlardan biri haline gelmiştir. İnsanlığın 21. yüzyıla taşıdığı çok yüksek değerlerden biri insan hakları düşüncesidir ve bu yüzyıla damgasını vuracaktır.

İnsan hakları bütün insanlığın ortak değerleridir. Öte yandan insan haklarını korumada başarı, önemli ölçüde, insan hakları bilgisi ve bilincinin yaygınlaşmasına, insan haklarının insanlarca benimsenmesine bağlıdır. Bunun için, insan hakları bilincinin bütün toplumda, bütün insanlarda yerleşmesi gerekir. Bu bilincin yerleşmesinde de insan hakları eğitimi ve öğretimi büyük önem taşımaktadır. Gittikçe genişleyen, hergün yeni boyutlar kazanan insan haklarının çocuklarımıza ve gelecek kuşaklara üstün değerler ve evrensel ilkeler olarak aktarılması için, insan hakları eğitimi ve öğretiminin yaygın, sistemli ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekir.

Bilgilendirmenin yanısıra, ihlâllere yol açan tutum ve davranışları değiştirme ve ihlâlleri önleme amacını taşıyan insan hakları eğitimi, “insan haklarına saygı”yı gerçekleştirmenin, insan haklarını koruma ve yaşama geçirmenin, demokrasiyi bir yaşam biçimine dönüştürmenin, gereksinme duyulan “özgür, etkin ve katılımcı yurttaş” yetiştirmenin ana yollarından biridir.

Bu itibarla insan haklarının korunması ve yaşama geçirilmesi, hukuka ve yaptırımli koruma mekanizmalarına bağlı olduğu

kadar, belki onlardan da çok, bu hakları koruyacak ve yaşama geçirecek kişilerin eğitimine bağlıdır; başka bir deyişle, kişilerin insan haklarının farkında olmalarına, bu hakların neden korunması gerektiğinin bilincine varmalarına, onları korumayı içtenlikle istemelerine, aynı zamanda da neyin, nasıl korunabileceğini bilmelerine, kısacası bu amaç için eğitilmelerine bağlıdır.

I. Uluslararası Belgelerde İnsan Hakları Eğitimi

Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı (AGİT) başta olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlarca kabul edilen insan haklarıyla ilgili sözleşmeler ve diğer belgelerde, bir insan hakkı olarak eğitim hakkına ve insan hakları eğitimine önemli bir yer verilmiş ve bu sözleşmeler ile belgeleri kabul eden ve taraf olan devletlere bu konuda hukuksal yükümlülükler getirilmiştir.

İnsan hakları eğitimine açıkça yer veren ilk uluslararası belge, 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'dir. *Bildirge*'nin "Başlangıç" bölümünde, tüm bireylerin ve toplumun tüm organlarının, öğretim ve eğitim yoluyla insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek ve insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel olarak tanınmasını ve etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamak için çaba göstermeleri istenir.

İnsan hakları eğitimi alanındaki en kapsamlı uluslararası belge ise, UNESCO Genel Konferansınca 1974 yılında kabul edilen *Uluslararası Anlayış, İşbirliği ve Barış için Eğitim ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Hakkında Eğitime İlişkin Tavsiye Kararı*'dır.

Öte yandan Avrupa Konseyi'nin yıllık çalışma programlarının özel bir bölümü, 1976 yılından beri insan hakları alanında

eğitime ve bilgilendirmeye ayrılmıştır. Bakanlar Komitesinin 1978 yılında kabul ettiği *İnsan Hakları Öğretimi Tavsiye Kararı* ile 1985 yılında kabul ettiği *Okullarda İnsan Hakları Öğretimi ve Öğrenimi Tavsiye Kararı*'nda insan hakları eğitimine ilişkin somut önerilere yer verilmiştir. İnsan hakları eğitimi konusu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı (AGİT) çerçevesinde, 1975 yılında imzalanan Helsinki Son Belgesi'nden beri kabul edilen belgelerde, özellikle de AGİK'in İnsanî Boyut Konferansı Kopenhag ve Moskova toplantıları belgelerinde yer almıştır.

Bu kararların sonucu olarak insan hakları öğretimi ve eğitimi konusunda 1978, 1987 ve 1993 yıllarında uluslararası toplantılar da yapılarak çeşitli öneriler kabul edilmiştir. Bunların en önemlisi, 1993 yılında Viyana'da yapılan İnsan Hakları Dünya Konferansı'dır. Bu Konferans'ın sonucunda yayımlanan *Viyana Bildirgesi* ve *Eylem Programı*'nda, insan hakları eğitimi-öğretiminin ve halkın bilgilendirilmesinin, topluluklar arasında uyumlu ve istikrarlı ilişkileri güçlendirmek ve karşılıklı anlayışı, hoşgörüyü ve barışı teşvik etmek için zorunlu olduğu belirtilmiştir. Konferansta, cehaletin ortadan kaldırılması için ülkelerin çalışmalarını ve eğitimlerini, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygının güçlendirilmesine doğru yönlendirmelerinin gereği vurgulanmış; bütün ülkelere ve kuruluşlara, resmî ve özel bütün öğrenim kurumlarının müfredat programlarına insan hakları, insancıl hukuk, demokrasi ve hukukun üstünlüğu konularını dahil etmeleri için çağrıda bulunulmuştur* .

Bu çağrıya karşılık olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 23 Aralık 1994 tarihli toplantısında aldığı 49/184 sayılı kararla, "eğitim, bilgilendirme ve bilgi yayma yoluyla bilgi ve beceriler

* Bu ve diğer belgelerdeki ilgili maddeler için, Ek 1'e bakınız.

kazandırmak ve tutum ve davranışlar şekillendirerek evrensel insan hakları kültürünü oluşturmak” amacıyla, 1995-2004 yıllarını İnsan Hakları Eğitimi Onyılı ilân etmiştir.

II. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı ve Eylem Plânı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1995-2004 yıllarını “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı” olarak ilân ettiği toplantıda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından hazırlanıp sunulan *İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Eylem Plânı*’nı da kabul etmiş ve İnsan Hakları Yüksek Komiserini bu plânın koordinasyonu ile görevlendirmiştir.

İnsan hakları eğitiminin ve insan hakları i ç i n eğitimin bir insan hakkı olduğu kabulünden hareket eden Birleşmiş Milletler, Onyılın amaçlarını “evrensel bir insan hakları kültürünü kurma amacıyla eğitime, bilgilendirme ve bilgi yayma çabaları” olarak tanımlamış; bunların da bilgi ve beceri kazandırmakla ve aşağıdaki hedeflere yönelen tutumlar oluşturmakla gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir:

- a) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmek;
- b) İnsan kişiliğini ve bu kişiliğin taşıdığı onurla ilgili duyguyu tam geliştirmek;
- c) Anlayışı, hoşgörüyü, kadın-erkek eşitliğini ve bütün uluslar, yerli halklar ile irksal, ulusal, etnik, dinsel ve dilsel gruplar arasında dostluğu teşvik etmek;
- d) Bütün insanların etkin şekilde özgür bir topluma katılmalarını olanaklı kılmak;
- e) Birleşmiş Milletlerin barışı koruma etkinliklerini desteklemek.

Bu amaçlarla ilgili olarak Birleşmiş Milletlerce hazırlanan *Eylem Plânı*’nın beş ana hedefi vardır:

- a) Konuyla ilgili ihtiyaçları belirlemek ve stratejiler oluşturmak;

- b) Uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde insan hakları eğitimi programları oluşturmak, mevcut olanları güçlendirmek;
- c) Eğitim malzemesini geliştirmek;
- d) Kitle iletişim araçlarının rolünü güçlendirmek;
- e) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni dünya düzeyinde yaymak.

Birleşmiş Milletler, bu hedeflere ulusal düzeyde ulaşabilmek için, ilk aşama olarak, Örgüte üye devletleri ulusal komitelerini kurarak, programlarını oluşturmaya ve gerçekleştirmeye davet etmiş; ve bu programların gerek oluşturulmasında gerekse uygulanmasında hükümetlerin sivil toplum kuruluşlarıyla ve uzmanlarla işbirliği yapmalarını tavsiye etmiştir.

Birleşmiş Milletler, insan hakları eğitimi için ulusal eylem plânları oluşturmanın gerekliliğini, bu plânların işlevlerini sayarak temellendirmiştir. Bu işlevler de şunlardır:

- a) Ulusal ve yerel insan hakları kuruluşları kurmak, mevcutları güçlendirmek;
- b) İnsan Hakları Dünya Konferansı'nın tavsiye ettiği şekilde, insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi için ulusal programlar hazırlanmasına yönelik girişimlerde bulunmak;
- c) İnsan, toplum, kültür, çevre ve ekonomi için sonuçları pahalıya mal olan insan hakları ihlallerini önlemek;
- d) Halen, toplumda insan haklarını tam kullanamayan kişileri saptamak ve durumun düzeltilmesi için etkili önlemler alınmasını sağlamak;
- e) Hızlı sosyal ve ekonomik değişmelerin yarattığı, karşılanmadığı takdirde de kargaşa ve sarsıntılara yol açabilecek ihtiyaçlara kapsamlı bir şekilde cevap vermeyi mümkün kılmak;
- f) İnsan hakları eğitimi alanında kaynakların, yaklaşımların, metodolojilerin ve kurumların çeşitliliğini teşvik etmek;

- g) İnsan hakları eğitimi etkinliklerinde devlet organları, sivil toplum kuruluşları ve meslek grupları arasında işbirliği olanaklarını artırmak;
- h) Ulusal gelişmede insan haklarının rolünü vurgulamak;
- i) Hükümetlerin, aralarında *Viyana Bildirgesi* ile *Eylem Programı*'nın (1993) ve *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı*'nın (1995-2004) da bulunduğu uluslararası belgelere ve programlara bağlı olarak daha önce üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirmelerine yardımcı olmak.

Birleşmiş Milletler, bu Onyıl çerçevesi içinde yapılacak insan hakları eğitiminin ve içeriğinin ortak bir şekilde anlaşılmasını sağlamak, asgarî standartlara ışık tutmak, yapılacak eğitimi plânlama ve değerlendirmede yardımcı olmak, bu eğitimin gerektirdiği insansal, parasal ve teknik kaynaklara dikkati çekmek v.b. amaçlarla bazı ilkeler geliştirmiştir. Ayrıca, ulusal komitelerin kurulma prosedürüne ilişkin tavsiyelerde bulunmuş, özellikle de bu komitelerin, ilgili devlet organları temsilcileri ile insan hakları konusunda deneyimi olan sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve insan hakları programları oluşturmada deneyimli uzmanlardan oluşması gerektiğini vurgulamıştır.

Bu komitelerin ulusal düzeyde belli başlı görevleri: durum saptaması yaparak ulusal plâni oluşturmak; plânın hedefleri ile stratejilerini saptamak; ulusal programı geliştirmek ve finansman kaynaklarını belirlemek; plânın uygulanmasını kolaylaştırmak ve programları izlemek, gözden geçirmek ve amaçlarına ulaştırma bakımından değerlendirmektir. Uluslararası düzeyde ise komitelerin görevleri, Onyılın hedeflerini gerçekleştirmekle yükümlü uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla ilişkileri yürütmek, bunlarla bilgi alışverişi yapmak ve belirli dönemlerde İnsan Hakları Yüksek Komiserine ihtiyaçlarını, önerilerini ve çalışmalarında kaydedilen ilerlemeyi bildiren raporlar vermektir.

Bu ulusal komitelerden beklenen ilk iş, ihtiyaçları saptayabilmek amacıyla, ülkelerdeki insan hakları eğitiminin durumuna ilişkin kapsamlı bir inceleme yapmak/yaptırmaktır. Bu incelemenin hedefi, mevcut insan hakları eğitimi programlarını ve örgün eğitimin her düzeyindeki insan hakları öğretim programlarını toplamak; gerek devlet kuruluşlarının, gerekse sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmekte olduğu insan hakları eğitimi etkinliklerini saptamak; insan haklarıyla ilgili mevzuatı ve ana insan hakları belgelerini toplamak; insan hakları eğitimi için sağlanan ve sağlanabilecek örgütlenme ve malî destek olanaklarını araştırmak; varsa, kadın, çocuk ve yerlilerle ilgili ulusal gelişme plânlarını toplamak; insan hakları eğitiminde aşılacak engelleri ortaya çıkarmak; eğitim ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla, ülkedeki insan hakları problemlerini saptamak; ayrıca da halkın insan hakları konusunda bilgi düzeyini, potansiyel hedef gruplarını, mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik koşullarda marjinal grupların insan hakları eğitimi görme olanaklarını, kitle iletişim araçlarının (TV, radyo, gazete ve popüler dergilerin) insan hakları konularını ele alışlarını ve bu gibi konularda mevcut durumu nesnel bir biçimde ortaya koymaktır.

Bu incelemenin sonuçlarına göre ulusal komiteler, insan hakları eğitimi için öncelikli hedef gruplarını belirleyecek, böyle bir eğitim görmeyen gruplar için eğitim programları hazırlayacak ve mevcut insan hakları eğitimi etkinliklerinin geliştirilmesi için önerilerde bulunacak, sonra da bunların gerçekleştirilmesini izleyip değerlendireceklerdir.

III. İnsan Hakları Eğitimi Alanında Ulusal Düzeydeki Çalışmalar

Türkiye, insan hakları eğitimi alanında, üyesi olduğu uluslararası kuruluşlarca gerçekleştirilen bu çalışmaların önemli bir bölümüne

katılmış, ayrıca ulusal düzeyde de çeşitli düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

İnsan hakları eğitiminin ulusal hukuktaki ilk dayanağı Anayasadır. Anayasanın Cumhuriyetin niteliklerine ilişkin 2. maddesi, “insan haklarına saygı” ilkesine de yer vermiştir. Bu ilke çerçevesinde insan hakları eğitimi bir anayasal yükümlülüktür. Anayasanın 42. maddesinde yer alan ve doğrudan bir insan hakkı olan “eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi”nden başka, özellikle 1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2/2 maddesinde, “bireylerin hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler” olarak yetiştirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

İnsan hakları ve eğitimiyle ilgili olarak Türkiye’de son yıllarda önemli adımlar atılmıştır. İnsan haklarının çağdaş, evrensel ölçülere uygun bir anlayışla korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmak amacıyla, ilkin 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı yasayla Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kurulmuş; ardından Başbakanlığın 26 Ağustos 1994 tarihli ve 1994/34 sayılı Genelge’siyle kurulan ve çalışmalarını Mart 1996’ya kadar sürdüren İnsan Hakları Başmüsavirliği ve bu Başmüsavirliğe bağlı olarak çalışan İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu, daha sonra da Başbakanlığın 9 Nisan 1997 tarih ve 1997/17 sayılı Genelge’siyle oluşturulan İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu, insan hakları bilincinin ülke çapında yaygınlaşmasına büyük önem vermişlerdir.

İnsan hakları eğitimi alanında ise, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı *İnsan Hakları Eğitimi Protokolü*, 14 Mart 1995 tarihinde Başbakan ve Başbakan Yardımcısı ile ilgili Bakanlarca imzalanmıştır.

Protokol'de, ilköğretimin ikinci kademesinde zorunlu ders olarak okutulan “Vatandaşlık Bilgileri” dersinin “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” adıyla yeniden düzenlenmesi; ayrıca, tüm ortaöğretim kurumlarının programlarına, “seçmeli” ders olarak, “Demokrasi ve İnsan Hakları” dersinin eklenmesi öngörülmüştür.

İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu bu *Protokol*'e işlerlik kazandırmak amacıyla, ilköğretim okullarında “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin 7. ve 8. sınıflarda zorunlu ders olarak, ortaöğretim okullarında da “Demokrasi ve İnsan Hakları” dersinin lisenin 2. sınıfında seçmeli ders olarak okutulmasının uygun olduğuna karar vermiş ve bu kararını Milli Eğitim Bakanlığına gereği için bildirmiştir. Bu karar uyarınca, ilköğretim okulları haftalık ders çizelgesi 1998-1999 öğretim yılında yeniden düzenlenerek, 7. ve 8. sınıflara haftada birer saat olmak üzere “İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi” okutulmaya başlanmış; orta öğretim kurumları haftalık ders çizelgesi içinde seçmeli ders olarak yer alan “Lise Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi”nin öğretim programı da bu arada hazırlanarak 10 Mayıs 1999 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu'nca kabul edilmiştir.

Üst Kurul, ayrıca eğitimcilerin ve kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların insan haklarıyla ilgili hizmetiçi eğitime tabi tutulmasına ilişkin kararlar almış ve *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Eylem Plânı*'ni Türkiye'de uygulamak ve Türkiye'de insan hakları eğitimini çağdaş anlayışla, bir bütün olarak düzenleyip geliştirmek üzere 1998 yılında *İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi*'ni kurmuştur.

Öte yandan üniversitelerin İnsan Hakları Merkezleri ile çeşitli Bölümleri ve insan hakları ile ilgili sivil toplum kuruluşları da, yaptıkları çalışmalarla insan hakları bilincinin yaygınlaşmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır.

İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ ONYILI ULUSAL KOMİTESİ

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Eylem Plânı uyarınca, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu* “İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi”ni oluşturmuş ve bu Komitenin oluşturulmasına ilişkin Yönetmelik 4 Haziran 1998 tarih ve 23362 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır (Bkz.Ek 2).

Başbakanlık ile Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Sağlık ve Kültür Bakanlıkları temsilcilerinden, insan hakları alanında faaliyet gösteren dört sivil toplum kuruluşunun temsilcilerinden ve bu alandaki çalışmalarıyla tanınan dört öğretim üyesinden oluşturulan Ulusal Komite (Bkz Ek 3), Birleşmiş Milletlerce hazırlanan *Eylem Plânı* çerçevesinde Ulusal Programı hazırlamak, bu Program içinde yürütülecek çalışmaları izlemek ve değerlendirmek, ayrıca da Üst Kurulca istenecek diğer çalışmaları yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

İlk toplantısını 3 Eylül 1998 tarihinde yapan Ulusal Komite, Türkiye’de yapılmış ve yapılmakta olan insan hakları eğitiminin ve bu eğitimle ilgili çalışmaların bir envanterini çıkarmaya; Türkiye’deki insan hakları sorunlarını gözönüne alarak ihtiyaçları saptamaya, bu ihtiyaçlarla ilgili olarak Türkiye’de insan hakları eğitiminin öncelikli hedeflerini ve belli başlı hedef gruplarını belirlemeye ve bunlara göre uzun, orta ve kısa vadeli çalışmalarını ve stratejilerini saptamaya karar vermiştir.

I. İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesinin Çalışmalarına Temel Olan İnsan Hakları Eğitimi Görüşü

* Bu kurul, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı’nın başkanlığında Başbakanlık ile Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları müsteşarlarından oluşmaktadır.

İnsan haklarına ilişkin hâlâ dünya genelinde oldukça yaygın olan bir anlayış, insan haklarının “kişiyi devlete karşı korumayı” amaçladığıdır. Bu anlayışın bir sonucu olarak, insan hakları eğitiminin amacı “kişilere haklarını öğretmek” şeklinde belirlenmekte: “kişiler haklarını bilirlerse, onları talep ederler” diye düşünülmektedir. Bu anlayışın zincirleme bir sonucu olarak da insan hakları eğitimi, genellikle, kişileri uluslararası belgeler ve ulusal mevzuat hakkında bilgilendirmek şeklinde yapılmakta; insan haklarının disiplinlerarası bir konu olduğu da göz ardı edilmektedir.

Son yıllarda ise, özellikle bazı Batı Avrupa ülkelerinde, dünyanın dört bucağından gelen göçmenlerden dolayı yaşanan bazı sorunlar karşısında, üniversite öncesi insan hakları eğitimi “kültürlerarası eğitim” olarak yapılmakta ve “farklı kültürlerle sahip kişiler, birbirlerinin kültürlerini tanırlarsa, böylece de başkalarının kültürlerine saygı göstermeyi öğrenirlerse, barış ve insan hakları daha çok korunabilir” diye düşünülmektedir.

Komitimizin görüşüne göre ise, nihaî amacı insan hakları ihlallerini önlemek, tümüyle ortadan kaldırmak ve bu hakları yaşamda etkili kılmak olan insan hakları eğitimi, “hukuk merkezli” ve “kültür merkezli” değil, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu’na da belirtildiği gibi “insan merkezli” olmalı ve insan haklarının korunabilirliğinin nesnel koşullarını olduğu kadar öznel koşullarını da göz önüne almalıdır. Başka bir deyişle, insan hakları eğitimi yalnızca “kendi haklarını” değil, kişinin “kendi haklarını” olduğu kadar diğer bütün insanların haklarını da kapsayan insan haklarını korumayı içtenlikle isteyen, bunun da yüzyüze gelinen tek tek durumlarda nasıl yapılabileceğini bilen ve bu bilgileri davranışlara dönüştürebilen insanlar yetiştirmeyi amaçlamalı ve bunun yollarını göstermelidir.

Komitemiz, bu anlayışla yapılacak insan hakları eğitimini, Türkiye’de sağlam temeller üzerine oturan demokratik bir hukuk düzeninin güçlendirilmesi ve barış kültürünün yaygınlaştırılması için etkili bir yol olarak görmektedir.

Bu görüşlerin ışığında Komitemiz, çeşitli düzeylerde ve alanlarda yapılan örgün ve yaygın insan hakları eğitimine, amaçlarını gerçekleştirebilecek kadar süre ayrılmasını; oluşturulan eğitim-öğretim programlarında, insan hakları eğitiminin amaçlarına uygun yapılabilmesinin önkoşulu olan bazı dersler veya kursların yer almasını; insan haklarıyla doğrudan doğruya ilgili mesleklerin eğitiminde, meslek dersleri ile insan haklarının açık bir şekilde bağlantılandırılmasını, ayrıca da öğretim programlarında yer alan insan haklarıyla dolaylı olarak ilgili “ders”ler gözden geçirilerek —varsa— insan haklarına ters düşen öğelerden ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yol açan ifadelerden arındırılmasını gerekli bulmaktadır.

Birleşmiş Milletler Eylem Plânında, kadınların ve çocukların insan hakları konusunun ulusal eylem plânlarının ayrılmaz bir parçası olması gerektiğinin vurgulandığını gözönüne alan Komitemiz, insan hakları eğitiminin, çocukların yaşlarından dolayı, kadınların ve kız çocuklarının da cinsiyetlerinden dolayı uğradıkları hak ihlalleri dikkate alınarak, kadınlar ile çocukların insan haklarına ve toplumsal cinsiyet rollerine duyarlılığı artıracak bir şekilde yapılmasını gerekli görmektedir.

II. Türkiye’de İnsan Hakları Eğitiminin Öncelikli Hedefleri ve Ana Hedef Grupları

Ulusal Komitemiz, halk arasında insan hakları ve vatandaşlık bilincinin geliştirilmesinin, böylelikle de toplumda insan haklarını korumaya yönelik tabandan gelecek bir denetimin büyük önem taşıdığı düşüncesiyle, ülkemiz koşullarında ihtiyaçları ve Birleşmiş Milletlerin *Eylem Plânı*’nı gözönüne

olarak, bu eğitimin öncelikli hedeflerini ve ana hedef gruplarını —daha sonra, ulusal programa başka hedefler ve başta Başbakanlık ve bağlı kuruluşların personeli ile Sağlık ve Maliye Bakanlıkları ve Silâhlı Kuvvetler personeli olmak üzere yeni hedef grupları eklemek üzere— şöyle belirlemiştir:

• *Öncelikli hedefler:*

- İlk ve Ortaöğretimde insan hakları derslerinin programlarını, bu derslere programlarda yer vermekle güdülen amaçları gerçekleştirilebilirlikleri —içerikleri ve önkoşulları— bakımından gözden geçirmek ve bu dersleri amaçlarına uygun verebilecek öğreticilerin yetiştirilmesi için gerekli önlemleri almak;
- Yasaları uygulamakla ilgili mesleklerin örgün eğitiminde ve staj dönemlerinde, insan hakları dersleri varsa programlarını gözden geçirmek, yoksa programlar hazırlamak; bu derslerin verimli olabilmesi için önkoşulları olan derslerin bu meslek üyelerinin genel eğitiminde yer verilmesini sağlamak ve programlarının oluşturulmasında yardımcı olmak; meslek dersleri eğitiminin ilgili insan haklarıyla bağlantılandırılması için gerekli çalışmaların yapılmasını sağlamak;
- Her alandaki insan hakları eğitimi için gerekli yazılı ve görsel malzemenin hazırlanmasında yardımcı olmak;
- Çeşitli meslek üyelerinin hizmetiçi insan hakları eğitiminin, bu mesleklerin örgün eğitimi ürün vermeye başlayıncaya kadar, “işbaşında” yapılmasını sağlamak amacıyla, öncelikle her meslek için eğitici yetiştirme plânı oluşturmak;
- Yaygın insan hakları eğitimi için radyo ve televizyonlarda düzenli insan hakları programlarının yapılmasını sağlamak ve böyle programlar yapabilen prodüktör sayısının artması için eğitim programları hazırlamak.

• *Ana hedef grupları:*

- İlk ve orta öğretimde insan hakları dersleri veren/verecek eğitimciler,
- Yasa uygulayıcıları (yargıç, savcı, cezaevi personeli, polis, jandarma ve diğer kamu görevlileri),
- Kitle iletişim araçlarında çalışanlar,
- İnsan haklarıyla ilgili etkinliklerde bulunan sivil toplum kuruluşlarında çalışanlar,
- Şehirlerin ekonomik ve toplumsal bakımdan dezavantajlı kesimlerinde yaşayan ailelere insan hakları eğitimi yapacak sosyal hizmet uzmanları ile Toplum Merkezleri personeli.

Ulusal programımız çerçevesinde, kitle iletişim araçları çalışanları ve sivil toplum kuruluşları üyeleri iki anlamda “hedef gruplar” olarak düşünülmektedir: bu gruplar bir yandan, ihtiyaç duydukları takdirde insan hakları eğitimi görecekler, diğer yandan da ulusal programın uygulanmasına katkıda bulunabileceklerdir.

Komitemiz, bu hedef gruplara göre dört alt komisyon oluşturmuş ve bu komisyonları a) ilgili hedef gruplarda insan hakları eğitimi yapıp yapılmadığını araştırmak, yapıyorsa, mevcut programları inceleyip, Komitemizin insan hakları eğitimi görüşü ve Birleşmiş Milletlerin Eylem Plânına göre değerlendirmek; b) bu değerlendirmeye göre, ihtiyaç duyulduğu takdirde önerilerde bulunmak; c) ilgililerle birlikte eğitim programları plânlayıp hazırlamak; d) bunların gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve e) bu çalışmalarını izlemekle görevlendirmiştir.

III. İnsan Hakları Eğitiminde Mevcut Durum ve Ulusal Komitenin Önerileri

Mevcut durumu ve ihtiyaçları saptayabilmek için Ulusal Komitemiz, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Sağlık ve Kültür Bakanlıklarına, Üniversitelere ve insan haklarıyla ilgili ya da ilgi kurulabilecek çalışmalar yapan yaklaşık 150 sivil toplum

ve meslek kuruluşuna, özellikle 1995 yılından bugüne kadar yaptıkları insan hakları eğitimiyle ilgili çalışmaları, bu konuda duydukları öncelikli ihtiyaçları ve genel olarak görüşlerini sormuştur.

Bu araştırmadan çıkan sonuçlar ve bu sonuçlara göre Komitemizin önerileri özetle şunlardır:

1. İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde İnsan Hakları Eğitimi

1.1. İlk ve Ortaöğretimde İnsan Hakları Eğitimi:

1.1.1. İnsan Haklarıyla İlgili Dersler:

İlköğretimde, 7. ve 8. sınıflarda okutulması gereken “İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi”, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 25 Haziran 1998 tarih ve 82 sayılı kararıyla kabul edilen programa göre zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Komitemiz bu programı incelemiş ve programda bazı değişikliklerin yapılması gerektiği konusunda görüş birliğine varmıştır. Komitemiz, programın, insan hakları ilke ve değerleri temel alınarak, Komitemizle işbirliği içinde ivedilikle bir daha gözden geçirilmesini; ders kitaplarının gözden geçirilen programa göre hazırlanmasını ve “İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi”nin, adında da dile getirildiği gibi “eğitimin” yapıldığı ve o yaş grubuna bilgi aktarmak yerine davranış kazandıran bir ders olabilmesi için özen gösterilmesini ve her iki sınıfta da en az ikişer saat okutulmasını gerekli görmektedir.

İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında 14 Mart 1995 tarihinde imzalanan *Protokol*’e göre, lisede seçmeli ders olarak okutulması kararlaştırılan “Demokrasi ve İnsan Hakları ” dersinin programı, 1999 yılı içinde hazırlanarak, “ Lise Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi

Öğretim Programı” adı altında, Talim ve Terbiye Kurulunun 10 Mayıs 1999 tarihli ve 38 sayılı kararıyla yürürlüğe girmiştir.

İlk ve ortaöğretim programlarında yer alan bu iki dersin, amaçlarını gerçekleştirebilecek şekilde okutulabilmesi için, bazı önkoşulların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar arasında şu iki önlem özel bir önem taşımaktadır:

- * İlköğretimin sekiz yıllık programında, “İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi”nden önce okutulacak ve içeriği, okutulma amacına uygun şekilde oluşturulacak “Etik” veya “İnsan İlişkileri ve Etik” başlıklı bir dersin konması;
- * İnsan haklarıyla ilgili iki dersi, amaçlarını gerçekleştirebilecek şekilde okutabilecek öğretmenlerin genel olarak bulunmadığı gözönüne alınarak; böyle öğretmenlerin yetişebilmesi için, gelişmiş üniversitelerimizde Felsefe Grubu Dersleriyle ilgili Bölümlerde bir İnsan Hakları Eğitimi Sertifikası programına ve/veya Sosyal Bilimler Enstitülerinde insan haklarıyla ilgili Yüksek Lisans ve Doktora programlarına en kısa zamanda - mümkünse 1999-2000 ders yılında— başlanması.

Bu iki ders için, Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitabı olarak hazırlanan veya Bakanlık dışından sunulan kitaplar kabul edilmeden önce, bu kitapların amaçlanan insan hakları eğitimi gerçekleştirebilirlikleri açısından değerlendirilmeleri konusunda Komitemizle işbirliği yapılması yararlı olacaktır.

Ayrıca, ilköğretim ile genel ve meslekî ortaöğretimde okutulan diğer derslerin programları ile kitaplarının insan hakları açısından ve insan hakları eğitiminin bütünselliği ve sürekliliği ilkeleri bakımından gözden geçirilmesinde de yarar görülmektedir.

8 yıllık zorunlu ilköğretimden yararlanamayan hiçbir çocuğun kalmamasını hedefleyen, Milli Eğitim Bakanlığı'nca başlatılmış çalışmaların hızlandırılarak sonuçlandırılması; ve *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayıldığı gözönüne alınarak, Türkiye'de eğitim hakkının çağdaş standartlara uygun bir şekilde korunabilmesi için, 2010 yılına kadar gerekli hazırlıklar yapılarak, zorunlu eğitimin 11 yıla çıkarılması Komitemizce bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Komitemiz ayrıca, bazı büyük şehirlerde, "sokak çocukları" adıyla anılan çocukların sayısındaki artışı gözönüne alarak, konuyu her yönüyle incelemek ve 2001 yılının Haziran ayı sonuna kadar bir proje hazırlamak üzere; Komitemiz, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları, bu alanda etkinlikte bulunan sivil toplum kuruluşları ve projeye katılmayı kabul ettiği takdirde UNICEF Türkiye Millî Komitesi temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubunun oluşturulmasını ve hazırlanacak projenin 2002 yılından itibaren uygulanmasını öncelikli bir gereklilik olarak görmektedir.

1.1.2. Hizmetiçi Eğitim:

Komitemiz, Milli Eğitim Bakanlığı'nca, 1997 yılında yapılan hizmetiçi eğitim kursları için oluşturulan insan hakları eğitimi programını incelemiş; bu kurs programını da, yeni kabul edilen öğretim programlarına uygunluğu açısından gözden geçirerek Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmuştur.

Hizmetiçi eğitimin amacının, öğretmenlerin esasen yetişmiş oldukları alandaki bilgilerini yenilemek ve geliştirmek olduğunu, ancak insan haklarıyla ilgili olarak hizmetiçi eğitim görececek öğretmenlerin büyük çoğunluğunun daha önce insan haklarıyla ilgili bir eğitim görmediğini gözönüne alan Komitemiz, bu

sakıncanın en aza indirilebilmesi için, hizmetiçi eğitime, öncelikle, üniversite öncesi eğitimde görevli Felsefe Grubu Dersleri öğretmenleri ile Hukuk ya da Siyasal Bilgiler Fakültelerini bitirmiş öğretmenlerin alınmasını ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu programları Komitemiz ve Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'ndeki veya Üniversitelerimizdeki İnsan Hakları Merkezleriyle işbirliği içerisinde uygulamasını gerekli görmektedir. Buna göre 1999 yılında ilgili plânlama yapılarak, 2004 yılına kadar ilgili bütün öğretmenlerin bu hizmetiçi eğitimden geçirilmesi ve Üniversitelerde açılacak programlara devam etmiş öğretmenler yeterli sayıya erişinceye kadar, söz konusu dersleri bu hizmetiçi eğitimden geçmiş öğretmenlerin vermesi uygun olacaktır.

1.3. Yüksek Öğretimde İnsan Hakları Eğitimi:

Ulusal Komitemiz, Üniversitelerden gelen, insan hakları öğretimine ilişkin bilgileri incelemiş ve insan haklarıyla ilgili konuların daha çok başka derslerin çerçevesi içinde okutulduğunu, bir kısım Üniversitelerde 1982 yılından beri bazı lisans ve lisansüstü insan hakları derslerinin verildiğini; ancak insan haklarına ilişkin lisansüstü programların bulunmadığını saptamıştır.

Çeşitli bilim ve uygulama alanlarında ihtiyaç duyulan, üniversite düzeyindeki insan hakları eğitiminin yapılabilmesi için, yetişmiş öğretim elemanlarının olması gerektiğini gözönüne alan Komitemiz, Yüksek Öğretim Kuruluna bazı üniversitelerde lisansüstü insan hakları programlarının açılmasını tavsiye etmiştir.

Doğrudan ya da dolaylı olarak insan haklarıyla ilgili olmayan hiçbir çalışma alanı olmadığı bilincinde olan Komitemiz, YÖK ile Komitemizin işbirliğiyle oluşturulacak bir plân çerçevesi içinde eğitimcilerinin yetiştirilmesi koşuluyla, bu plânda

belirlenecek süre sonunda, insan hakları derslerinin Üniversitelerimizin tümünün lisans programlarında yer almasının büyük yararlar sağlayacağı görüşündedir.

2. Adalet Bakanlığına Bağlı Yasa Uygulayıcılarının İnsan Hakları Eğitimi

Adalet Bakanlığına bağlı yasa uygulayıcılarını ilgilendiren insan hakları eğitimi, Komitemizce yedi alanda değerlendirilmiştir.

2.1. Hakim ve Savcı Adaylarının Eğitimi:

Hakim ve savcılarının mesleklerine yönelik insan hakları eğitiminin, ağırlıklı olarak, onların staj gördükleri sırada yapılmasının uygun olduğunu düşünen Komitemiz, hakim ve savcılarının staj programlarını incelemiş ve iki yıllık olan bu program esnasında, 6 ay süreyle Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nde 664 saat olarak okutulan dersler arasında, ilk defa 1998 yılında insan hakları eğitimine 6 saat ayrılmış olduğunu saptamıştır.

Hakim ve savcı adaylarının, stajları sırasında bu Eğitim Merkezinde aldıkları ve meslekleriyle doğrudan doğruya ilgili olan insan hakları eğitiminin, Adalet Bakanlığı ve Komitemizin işbirliğiyle, 1999 yılı içinde, içerik ve süre bakımından geliştirilip plânlanması ve 2000 yılından itibaren uygulanması uygun olacaktır.

2.2. Hakim ve Savcılarının Hizmetiçi Eğitimi:

Stajdan sonra kur'a çekerek hakimlik ve savcılık mesleğine geçen hakim ve savcılarının hizmetiçi eğitimlerinde, halen insan hakları eğitimine yer verilmemektedir. Bu bakımdan, hizmetiçi eğitimlerinde hakim ve savcılara da insan hakları eğitimi verilmesi için, Adalet Bakanlığı, Komitemiz ve İnsan Hakları Merkezlerinden birinin işbirliğiyle bir projenin oluşturulması ve

bu projenin uygulanmasına 2000 yılında başlanarak 2004 yılının sonuna kadar tamamlanması uygun görülmektedir.

2.3. Aday Memurların Eğitimi:

Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilâtında, ceza infaz kurumları ile tutukevlerinde ve adliyelerde çalışan, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na bağlı personel, bu Kanunun 55. maddesine ve “Adalet Bakanlığı Aday Memurlarının Eğitim Yönetmeliği” hükümlerine rağmen, adaylık dönemlerinde eğitime tâbi tutulamamaktadır. Bu memurlar, yalnızca insan hakları eğitimi değil, genel olarak özel bir meslekî eğitim de görmemektedir. Komitemize göre bu eksiklik, başta cezaevleri olmak üzere, Teşkilâtın diğer dairelerinde de yaşanan sorunların ana nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bundan dolayı Komitemiz, başta cezaevi personeli olmak kaydıyla, diğer devlet memurlarının eğitimiyle ilgili olarak, aşağıdaki önlemlerin ivedilikle alınmasını gerekli görmektedir.

2.3.1 Cezaevi Müdürlerinin Yetiştirilmesi:

Üniversite mezunları arasından sınavla, ruhsal testlerle ve titizlikle seçilerek alınacak idare memurlarının —meslekleri maddî ve manevî açıdan daha anlamlı ve çekici hale getirilerek— göreve atandıkları andan itibaren 2 aydan az olmamak üzere temel eğitime, 1-3 ay arasında hazırlayıcı eğitime ve en az 2 ay uygulamalı staj eğitimine, yani toplam bir yıl civarında yatılı, parasız bir adaylık eğitimine tâbi tutulmaları uygun olacaktır. Bu eğitim sırasında, halen müfredat programlarında olmayan insan hakları eğitimi de, yoğun bir şekilde verilmelidir. Buradan mezun olan adaylardan, belli bir süre cezaevlerinde başarılı olarak görev yapanları, yine ikinci müdürlük kursundan geçirdikten sonra, başarılı olanlarını ikinci müdürlüğe; ikinci müdürlükte belirli bir süre başarılı görev yapanları da, müdürlük kursundan geçirerek,

başarılı olanlarını birinci müdürlüğe atamak uygun olacaktır. Yukarıda sıralanan eğitim kademelerinin tümünde de, insan hakları eğitimine ağırlık verilmelidir.

Staj programlarının yanısıra, halen görevde bulunan elemanların hizmetiçi eğitiminin, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Komitemiz, bu konuyla ilgili bir meslek kuruluşu ve/veya bir sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşturulan bir çalışma grubunca ve İnsan Hakları Merkezlerinden birinin işbirliğiyle hazırlanması ve Adalet Bakanlığı ile bu Merkez tarafından yürütülmesi uygun olacaktır.

2.3.2. Cezaevi Eğitim ve Sağlık Personelinin Adaylık Eğitimi:

Cezaevinde görev yapan doktor, psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmenlerin de, bu göreve atanır atanmaz, yukarıda belirtilen bir yıllık adaylık eğitiminden geçirilmesi ve başarılı olanların adaylığı kaldırılarak, 657 sayılı yasanın 55. maddesine göre asıl memurluğa atanması uygun olacaktır.

Cezaevi doktorlarının Hippokrat yeminine ve tıp etiğiyle ilgili uluslararası belgelere uygun olarak davranabilmeleri için, gerekli güvence önlemleri alınarak, yeni atanan doktorların göreve başlamadan önce adaylık (hizmet öncesi), dönemlerinde halen görev yapan doktorların da hizmetiçi eğitim olarak genel ve özel insan hakları eğitimi görmelerinin sağlanması ve bu konuda Komitemizin Sağlık Bakanlığı ve konuyla ilgili bir veya iki sivil toplum kuruluşunun işbirliğiyle, 2000 yılının Mayıs ayına kadar bir projenin oluşturulması ve bu projenin Adalet ve Sağlık Bakanlıklarınca uygulanması yerinde olacaktır.

2.3.3. İç Güvenlik Personelinin Adaylık Eğitimi:

Cezaevlerinde görev yapan ve iç güvenlik personeli olarak adlandırılan infaz ve koruma memurları, hiçbir eğitimden

geçirilmeden cezaevlerine aday memur olarak atanmakta ve hemen göreve başlatılmaktadır.

Söz konusu bu iç güvenlik personeli de, “Adalet Bakanlığı Aday Memurlarının Eğitim Yönetmeliği” hükümlerine göre, göreve başlatılmadan önce meslekî yönden ve insan hakları açısından bir yıllık adaylık eğitimine tâbi tutulmalı ve başarılı olanların, alacakları sicil de gözönünde tutularak, asıl memurluğa atamaları yapılmalıdır.

2.3.4. Bakanlık Merkez Teşkilâtı ve Adliye Personelinin Adaylık Eğitimi:

Gerek meslekî açıdan ve gerekse insan hakları açısından, Bakanlık Merkez Teşkilâtı ile adliyelere aday memur olarak atanan personelin de, bir yıllık adaylık eğitiminden geçirilmesi faydalı olacaktır.

2.4. 657 Sayılı Yasaya Bağlı Personelin Hizmetiçi Eğitimi:

Bakanlık Merkez Teşkilâtında, adliyelerde ve ceza infaz kurumları ile tutukevlerinde görev yapan tüm personel, “Adalet Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği” hükümleri çerçevesinde, düzenli olarak belirli dönemlerde hizmetiçi eğitime tâbi tutulmalı ve bu eğitimlerde insan hakları eğitimine ağırlık verilmelidir.

Cezaevlerinde görev yapan bütün personelin, insan haklarının gerektirdiklerini, ülkemizdeki cezaevleri koşullarında gerçekleştirebilmesi için, bu personelin —istihdam koşulları çekici hale getirilerek— aday memur olarak atanıp göreve başlamadan önce adaylık eğitimi ve staj görmelerini sağlayacak bir projenin, 1999 yılının sonuna kadar, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, Komitemiz ve konuyla ilgili bir sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu tarafından hazırlanması ve hazırlanan bu

projenin Adalet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesi uygun olur.

2.5. Adalet Meslek Liselerinde Eğitim:

Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilâtına, adliyelere ve onlara bağlı kuruluşlara yardımcı personel yetiştiren Adalet Meslek Liselerinde de insan hakları ağırlıklı bir eğitim verilmeli; bu amaç için de Adalet Bakanlığı ve Komitemizin işbirliği ile yapılacak plân ve programlar 2000-2001 ders yılının başına kadar hazırlanmalıdır.

2.6. Unvanlı Personelin Yetiştirilmesi:

Bakanlık Merkez Teşkilâtında, adliyelerde, cezaevlerinde ve onlara bağlı kuruluşlarda, şef, müdür, infaz koruma başmemuru ve sayman gibi unvanlı personelin yetiştirilmesi için, istekli personel, insan hakları ve demokrasi ağırlıklı meslekî kurslara tâbi tutulmalı ve burada başarılı olanlar, unvanlı personel olarak atanmalıdır. Bu konuda gerekli plân ve programlar, yine Adalet Bakanlığı ve Komitemizin işbirliğiyle, 2000 yılının sonuna kadar hazırlanmalıdır.

2.7. Ceza İnfaz Kurumları Personel Okulunun Kurulması:

Ceza infaz kurumlarına personel yetiştirecek, yatılı, parasız, iki yıllık bir meslek okulunun kurulması öncelikle karşılanması gereken bir ihtiyaçtır.

Bu okul için, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü temsilcileri ile Komitemiz ve bu konuyla ilgili bir meslek kuruluşu ve/veya bir sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşturulan bir çalışma grubu tarafından, insan hakları eğitimine de yeteri kadar yer veren bir programın, 2000 yılının sonuna kadar hazırlanması ve bu okulun 2001-2002 ders yılında faaliyete geçirilmesi; bu arada atanacak cezaevi personeli

için de, Adalet Bakanlığınca hazırlanan Ceza İnfaz Personelinin Hizmetöncesi (adaylık) Eğitim Merkezi (CİPHEM) projesinin ivedilikle uygulanması uygun olacaktır.

3. İçişleri Bakanlığına Bağlı Yasa Uygulayıcılarının İnsan Hakları Eğitimi

3.1. İçişleri Bakanlığı Mensupları:

İllerde insan haklarının korunmasından ve ihlâllerinin önlenmesinden en üst düzeyde sorumlu olan Valiler ve Emniyet Müdürleri için 30 ve 31 Mart 1998 tarihlerinde Ankara'da bir bilgilendirme toplantısı; Vali Yardımcıları, Kaymakamlar, Emniyet ile Jandarma mensupları için de 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarında, beşer günlük insan hakları seminerleri düzenlenmiş, bu seminere toplam olarak 1.840 kişi katılmıştır. İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı'ndan verilen bilgiye göre, 23 Haziran 1999 tarihi itibarıyla, bu seminere katılmayan ilçe kaymakamı kalmamıştır.

Ayrıca, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı'nın her ilden seçilmiş birer personeli, insan hakları konusunda kendi kurumlarında gördükleri eğitimin yanısıra, İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesince düzenlenen insan hakları seminerlerine de katılmıştır.

Komitemiz, 2001 yılının Haziran ayı sonuna kadar, Komitemiz ile İçişleri Bakanlığı temsilcilerinin işbirliğiyle plânlanacak, 2001 yılının ikinci yarısında uygulanmaya başlanarak ulusal program süresince Ankara ve değişik illerde gerçekleştirilecek ve Valiler, ilgili Vali Yardımcıları ve Kaymakamlar ile insan hakları uzmanları —öğretim üyesi ve uygulamacılar— arasında bir deneyim ve görüş alışverişini sağlayacak toplantıların düzenlenmesini yararlı görmektedir.

Başta Mülkî İdare Amirleri olmak üzere İçişleri Bakanlığı mensuplarının insan hakları alanında yüksek lisans ve doktora yapmaları konusunda Bakanlıkça teşvik edilmeleri uygun olacaktır.

Kaymakamların staj dönemi içinde insan hakları eğitimi görmelerinin sağlanması gereklidir. Bu amaç için İçişleri Bakanlığı ve Komitemiz temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu oluşturularak, bir eğitim programının hazırlanması ve bu programın 2000 yılından itibaren uygulanması uygun olacaktır.

3.2. Polislerin İnsan Hakları Eğitimi

3.2.1. Hizmet Öncesi Eğitim:

Polislerin hizmet öncesi eğitimi üç ayrı polis eğitimi kurumunda: Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı P o l i s K o l e j i ile P o l i s A k a d e m i s i nde ve Eğitim Dairesi Başkanlığına bağlı, yurt sathına dağılmış 26 P o l i s O k u l u n da yapılmaktadır.

3.2.1.1. Mevcut Durum:

Polis Okulları:

Polis Okullarına en az lise ve dengi okul mezunları alınmakta ve onlara 9 ay süreyle meslekî eğitim verilmektedir. Bu öğrenciler 9 aylık öğrenimleri sırasında meslek dersleri ve hukuk derslerinin yanı sıra, haftada bir saat *İnsan Hakları* ve bir saat *Halkla İlişkiler* dersleri görmektedirler.

Komitemiz, Eğitim Daire Başkanlığınca yapılan bir anketin sonuçlarına ve dikkatli gözlemlere dayanılarak başarılı bir şekilde hazırlanan ve Komitemize sunulan raporda, bu okullarla ilgili birçok sorunun isabetli bir şekilde ortaya konduğunu saptamıştır. Bu sorunlardan, eğitimin doğrudan doğruya insan ögesiyle ilgili olanlar şöyle özetlenebilir:

- * Teori ile uygulama arasında köprü vazifesi gören programlar, bilimsel esaslar çerçevesinde hazırlanmamıştır*;
- * Polis okullarında öğretilen bilgiler, alan tanıtımı ya da giriş düzeyinde bilgilerdir ve bu bilgiler meslekle ilgili bilgi, beceri ve tutum kazandırmak için yeterli değildir;
- * Dersler, sayıları ve saatleri, bilimsel bir çalışma sonucunda belirlenmemiştir;
- * Ders programları ve ders kitapları, günün gelişme ve değişmelerini yansıtacak şekilde güncelleştirilmemiştir;
- * Okullarda teorik olarak öğretilen bilgiler ile uygulama arasında uyumsuzluklar vardır;
- * Adayların seçiminde ruhsal durumlarını ölçen herhangi bir uygulama yapılmamaktadır;
- * Eğitici kadroya ilişkin bazı eksiklikler ve problemler mevcuttur. Bazı eğitici personelin isteksizlikleri diğer eğitimcilerin motivasyonunu da olumsuz yönde etkilemektedir.

□ Polis Koleji:

Polis Koleji'nin kuruluş amacı, orta ve üst kademe amir yetiştiren Polis Akademisine veya Emniyet Teşkilâtının ihtiyaç duyduğu dallarda fakülte ve yüksek okullara kaynak sağlamaktır.

* Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Daire Başkanlığı tarafından verilen bilgiye göre, 1997 yılında, Avrupa Konseyi'nin koordinasyonunda, Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Daire Başkanlığı ile Hollanda Cirquest Firması arasında bir işbirliği başlatılmış ve polis eğitiminde uygulama ile teori bağlantısını kuracak "Örnek Olay Çözümlü, Etkileşimli, Multimedya Destekli Öğretim Programları'nın geliştirilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, Ekim 1998-Nisan 1999 tarihleri arasında örnek bir CD-ROM hazırlanarak, tüm eğitim programlarının uygulama ile teoriyi birbirine bağlayacak şekilde yeniden hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır. Bu projenin 2 milyon ABD doları civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Yatılı-parasız, resmî üniformalı bir okul olan Polis Kolejine, ortaokul mezunu erkek öğrenciler alınmakta, biri yabancı dil ağırlıklı hazırlık sınıfı olmak üzere dört yıl eğitim verilmekte ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı orta öğretim kurumlarından bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmî okullar ile yabancı dil ağırlıklı lise öğretim programlarına uygun olarak İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca onaylanan fen bilimleri alanı haftalık ders programı uygulanmaktadır.

□ Polis Akademisi:

Polis Akademisi, dört yıllık lisans eğitimi veren, yatılı, resmî üniformalı bir yüksek öğretim kurumudur. Akademiye Polis Koleji mezunları ile lise mezunları sınavla, şehit çocukları ise sınavsız alınmaktadır.

Akademinin 39 dersten oluşan eğitim programının üçte biri hukuk derslerinden, üçte biri polislik mesleğiyle ilgili derslerden, üçte biri de diğer (Yabancı Dil, Türk Dili, Bilgisayar, İktisat, Siyasî Tarih, Sosyoloji, Psikoloji, Atatürk İlkeleri, İnsan Hakları gibi) derslerden oluşmaktadır.

3.2.1.2. Öneriler:

□ Genel Öneriler:

Polislerin insan hakları eğitiminin amacına ulaşabilmesi için, polisin örgün eğitim sisteminin bir bütün olarak ele alınarak gözden geçirilmesi gerekmektedir.

— Genel olarak polis eğitiminde, hukuk derslerinin yanısıra insan hakları eğitimine temel oluşturan ve çağdaş polis anlayışının yerleştirilmesine yardımcı olan psikoloji, etik,

sosyoloji, ekonomi, antropoloji gibi derslere ve kültür derslerine daha fazla ağırlık verilmesi uygun olacaktır.

- Polis eğitiminde, başta insan hakları dersi müfredat programları olmak üzere yeni müfredat programları hazırlanmalı ve az ya da yetersiz bilgi sahibi olan polis yerine, çalıştığı hizmet dalında uzman polis yetiştirilmesine ağırlık verilmelidir. Uzmanlaşmaya dayanan branşlaşma sağlanmalı ve her polis kendi branşında çalışmalıdır.
- Meslek dersleri insan haklarıyla bağlantılı olarak okutulmalıdır.
- Verilen eğitim sürekli denetime tabi tutulmalı, başarıyı ölçme yöntemi gözden geçirilmeli ve öğrencilere bilgisi kadar not verilmesi esas alınmalıdır.
- Hiç kimseye polis okullarına sınavsız girme imkânı tanınmamalıdır.

Böyle bir polis eğitimini bir bütün olarak plânlayıp geliştirmek için de, Emniyet Teşkilâtı'nın insan hakları ve eğitimle ilgili birimleri, Komitemiz ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden bir çalışma grubu oluşturulmalı ve bu çalışma, başlangıç tarihinden itibaren bir yıl içinde tamamlanmalıdır.

□ Polis Okullarıyla İlgili Öneriler:

Halkla doğrudan temas halinde olan polislerin yetiştirildiği dokuz aylık Polis Okulları, en az iki yıllık meslek okulları haline getirilmeli ve bunun için gerekli yasa kısa sürede çıkarılmalıdır* .

* Komitemiz, bu arada, böyle bir yasa tasarısının hazırlandığını, Bakanlar Kurulunda görüşülüp kabul edildiğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyor.

Bu okullara ÖSYM tarafından yapılan merkezî sınav sistemiyle öğrenci alınmalı ve adaylar ayrıca bir psikolojik teste tabi tutulmalıdır.

Bu okulların eğitim programı, yukarıda anılan çalışma grubu tarafından yeniden düzenlenmeli ve bu okullara giren öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal durumu gözönüne alınarak, meslek dersleri yanında kültür dersleri ve insan hakları eğitimine temel oluşturacak psikoloji, etik, sosyoloji gibi derslere programda önemli bir yer verilmelidir.

Bu okullarda verilen insan hakları dersi için yeni bir öğretim programı ve bu programa göre kitap hazırlanmalı; ancak, halen öğrenim gören ve 2005 yılına kadar görecekteler olanların, ilk ve orta öğretimde insan hakları dersi almadıkları gözönüne alınarak, bu okulların öğrencilerine, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan “İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi” ile “Lise Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi” de okutulmalıdır.

Başta sorgulama olmak üzere, insan haklarıyla doğrudan doğruya ilgili olan meslek dersleri, insan haklarıyla bağlantılandırılarak, uygulamalı bir şekilde yapılmalı ve bu derslerin bir kısmı staja ayrılmalıdır. Bunun için bu tür meslek derslerinin müfredat programı ile metotları, bu meslek derslerinin öğretmenleri ile yukarıda anılan çalışma grubu tarafından yeniden düzenlenerek 2000 yılının Haziran ayının sonuna kadar Komitemizin değerlendirmesine sunulmalıdır.

Eğitilmiş personel, branşlarında insan haklarıyla ilgili olarak staja tabi tutularak, başarılı olanlar ilgili birimlerde görevlendirilmelidir. Özellikle gözaltı birimleri ile sorgulama birimlerinde görevlendirilecek personel insan haklarıyla bağlantılı çok özel bir eğitimden geçirilmeli ve bu eğitimde başarılı olanlar bu birimlere atanmalıdır.

Öğrencilere, okula alındıkları sırada olduğu gibi, öğrenimleri süresince ve programı tamamladıklarında da, Emniyet Genel Müdürlüğünün verdiği bilgiye göre uygulanmasına yeni başlanan psikolojik testler titizlikle uygulanmalı ve bunların sonuçları 2007 yılına kadar her yıl Komitemize bildirilmelidir.

Polis Akademisiyle İlgili Öneriler:

Polis Akademisinin öğretim programı yeniden düzenlenmeli, programa hukuk dersleri yanında kişilerin insan olarak gelişmesine yardımcı olan ve çağdaş dünyanın sorunları üzerinde bilgilendirip düşündüren dersler konmalıdır.

İnsan hakları dersi de, polis okullarındaki gibi düzenlenmeli ve meslek dersleriyle bağlantılı olarak yürütülecek bir uygulamalı insan hakları dersi konmalıdır.

Polis Akademisi mezunlarına, göreve atanmadan önce staj yaptırılmalı ve bu staj süresince insan haklarını gözetmelerindeki başarıları atamalarında gözönüne alınmalıdır.

Akademi ve üniversite mezunu polisler, insan hakları yüksek lisansı ve doktora yapma imkânı sağlanmalı ve doktora yapan polisler eğitici olarak da istihdam edilmelidir.

Emniyet Müdürlerinin Eğitimi:

Polis Teşkilâtında Emniyet Müdürü rütbesi alacak olanlar için iki yıllık ek bir eğitim programı plânlanmalı ve 2005 yılında uygulamaya konmalı; bu eğitim programında başarılı olmak (veya insan hakları alanında doktora yapmış olmak) koşulu, 2010 yılından itibaren Teşkilâta Emniyet Müdürü olarak görev alabilmenin koşulları arasında yer almalıdır.

Eğitimin Plânlanması:

Bir bütün olarak polis eğitimiyle ilgili insan hakları merkezli bu proje, yukarıda anılan çalışma grubu tarafından 2000 yılının sonuna kadar ayrıntılarıyla oluşturularak Komitemize ve İnsan Hakları Koordinatör Üst Kuruluna sunulmalı ve 2002 yılının sonuna kadar hazırlıkları yapılarak, 2003 yılında uygulamaya konmalıdır.

3.2.2. Hizmetiçi Eğitim:

İçişleri Bakanlığı'ndan verilen bilgiye göre, 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarında üst düzey il yöneticileri için düzenlenen beş günlük seminerlere, toplam olarak 300 üst düzey Emniyet Teşkilâtı görevlisi de katılmıştır.

Bu seminerlerin programlarını inceleyen Komitemiz, bu tür seminerlerin devamında yarar görmekte birlikte; hizmetiçi insan hakları eğitiminin daha çok uygulamalı bir eğitim olması gerektiğini düşünmekte ve böyle bir hizmetiçi eğitimin yapılabilmesi için, ilk önce yaklaşık 100 kişilik bir eğitici grubunun sistematik bir şekilde eğitilmesini gerekli görmektedir. Bunun için, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Eğitim Daire Başkanlığı ile insan haklarıyla ilgili birimi temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubunca, bu eğitimcilerin programının 2000 yılının sonuna kadar hazırlanması ve 2002 yılından itibaren 50 yaş altındaki tüm Teşkilât görevlilerinin bu hizmetiçi eğitimi görmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca Komitemiz, sorgulamada görevlendirilecek polislerin uygulamalı, sistematik ve en az üç ay süren özel bir hizmetiçi eğitim görmelerinin; ve bu hizmetiçi eğitime %30 oranında kadın polislerin katılmasının çok yararlı olacağını düşünmektedir. Bu eğitim programının 2000 yılının Haziran ayının sonuna kadar, yine yukarıda anılan çalışma grubu tarafından hazırlanması, 2000 yılının sonuna kadar eğitici eğitimi yapılması, gerekli görsel

malzeme oluşturulması, 2001 yılından itibaren de uygulamaya konması uygun olacaktır.

3.3. Jandarmanın İnsan Hakları Eğitimi:

Jandarma, Türkiye nüfusunun %41'nin yerleşik olduğu, mekân olarak Türkiye'nin %93'ünü kapsayan bir alanda güvenlik gücü olarak görev yapmaktadır. Bu görevi yapanlardan ancak bir kısmı profesyonel subay ve astsubaydan oluşmakta, önemli bir kısmı da vatanî görevlerini yapan erlerden oluşmaktadır.

Komitemiz, Jandarma Subayı Temel Kursunda 28 saat olarak okutulan İnsan Hakları dersinin, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından sunulan ve 1998-1999 ders yılında okutulan müfredat programını, dersle ilgili hazırlanmış dört "Bilgi Notu"nu ve ders kitabını; ayrıca 1998 yılında hazırlanan "İnsan Hakları Broşürünü" incelemiştir. Komitemize göre, bu müfredat programı, dersin amacını gerçekleştirecek nitelikte görünmekte; derste kullanılan dört "Bilgi Notu"nun da başarılı bir şekilde hazırlanmış olduğu dikkat çekmektedir. Ders kitabı ise, anılan dört "Bilgi Notu" esas alınarak, bu "Bilgi Notları"nı hazırlayan(lar) tarafından, onlara uygun bir şekilde yeniden yazılmalı ve Komitemizin incelemesine sunulmalıdır. Komitemiz ayrıca, uygulanan programın sonuçlarının 2007 yılı sonuna kadar, pratikte izlenerek değerlendirilmesini gerekli görmektedir.

Geçici görev yapan jandarma erlerinin ise, ikibuçuk ay süren temel eğitimleri sırasında, haftada iki saatten az olmamak üzere, insan hakları ve davranışla ilgili konularda bir yönlendirme kursu görmeleri uygun olacaktır. Ayrıca, 1998 yılında hazırlanan ve karakol düzeyine kadar dağıtımı sağlanarak jandarma erlerinin hizmet öncesi ve görev başı eğitimleri süresince istifadelerine sunulan broşürün, yukarıda anılan dört "Bilgi Notu" esas alınarak, o "Notlar"ı hazırlayan(lar) tarafından gözden geçirilmesi de çok yararlı olacaktır.

3.4. Üst Güvenlik Görevlilerinin İnsan Hakları Eğitimi:

80 ildeki İl Emniyet Müdürleri ile İl Jandarma Komutanlarının, polis ve jandarmanın insan haklarına gerekli saygıyı göstermesini sağlamada en üst düzeydeki sorumlular oldukları gözönüne alınarak; insan hakları konusunda 2002 yılının sonuna kadar üst düzey bir eğitimden geçirilmeleri çok yararlı olacaktır. Bu eğitimi plânlamak için de Komitemiz, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı İnsan Hakları Şubeleri temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubunun oluşturulması uygun olacaktır.

4. Kitle İletişim Araçları ve İnsan Hakları Eğitimi

Kitle iletişim araçları, insan haklarını korumanın ve insan hakları bilincini yaygınlaştırmanın en önemli yollarından biri olduğundan, kitle iletişim araçları mensupları için insan haklarının genel eğitimi, özellikle de etik eğitimi büyük önem taşımaktadır. Çünkü kitle iletişim araçlarında çalışanlar, mesleklerini yalnızca insan hakları ihlâllerine yol açmayacak şekilde icra etmekle kalmamalı, ayrıca kişilerin kendi kanaatlerini oluşturmalarına ve diğer haklarının korunmasına yardımcı olmalı ve insan haklarının yaygın eğitimine katkıda bulunmalıdır.

4.1. Basın ve İnsan Hakları Eğitimi:

Bu konudaki ihtiyaçları gözönüne alan Komitemiz, Ankara ve İstanbul'daki basın kuruluşlarıyla temas kurmuş; dernek ve sendika yöneticileriyle yapılan bir bilgilendirme toplantısında da, Birleşmiş Milletler *Eylem Plânı*'nın kitle iletişim araçlarının insan hakları eğitimindeki rolünün güçlendirilmesine ilişkin alt programı hakkında bilgi verilmiştir. Toplantıya katılan bu kuruluşların temsilcileri, malî yönden desteklendiğinde, üyeleri için bir eğitim programı düzenlenip uygulanmasına olumlu yaklaşmakta, bu tür programların özellikle büyük kentler dışında

bölgesel olarak düzenlenmesinin çok daha yararlı olacağı görüşünü taşımaktadırlar.

Basın kuruluşlarıyla yapılan görüşmeler sonunda, Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin işbirliğiyle bir seminer plânlanmış ve Haziran–Temmuz 1999’da İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Komitemiz böyle bir seminerin başka illerde de düzenlenmesinde yarar görmektedir.

4.2. Radyo-Televizyon ve İnsan Hakları Eğitimi:

4.2.1. TRT :

Komitemiz, TRT Genel Müdürlüğü’ne TRT mensupları için hizmetiçi eğitime ihtiyaç duyulup duyulmadığını sormuş ve 30 Aralık 1997 tarihinde İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile bu Genel Müdürlük arasında imzalanan “Protokol”e göre TRT tarafından gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi istemiştir. TRT Genel Müdürlüğü’nden alınan bilgiye göre, 1998 yılı içinde, başlığında “insan hakları” ifadesinin geçtiği 8 program yayınlanmış ve 36 programda ele alınan çeşitli konuların içinde, prodüktörlerin inisiyatifiyle insan hakları konularına da yer verilmiştir.

TRT Genel Müdürlüğü’nden, TRT mensuplarının hizmetiçi eğitiminde insan hakları eğitimiyle ilgili bir ihtiyaç duyup duymadıkları konusunda ise henüz cevap alınmamıştır.

TRT’nin, yukarıda anılan “Protokol”e göre gerçekleştirdiği programları Komitemiz memnuniyetle karşılamakla birlikte, insan haklarının bilinç uyandırıcı yaygın eğitimi için yeterli görmemiş ve 1999 yılı içinde “paket programlar”ın hazırlanmasını ve bu programların 2000 yılında yayına konulmasını 22 Aralık 1998 tarihli bir yazıyla TRT Genel Müdürlüğü’nden istemiştir. Böyle bir paketin hazırlanmasıyla ilgili olarak Başbakanlık Müsteşarlığı (İnsan Hakları Koordinatör

Üst Kurulu Sekreteryası) ile TRT Kurumu (GAP TV) arasında 18 Mayıs 1999 tarihinde bir protokol imzalanmış ve hazırlanacak programların 10 Aralık 1999 tarihinden itibaren yayımlanması amacıyla çalışmalara başlanmıştır.

4.2.2. Özel Radyo ve Televizyonlar:

Komitemiz, “Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Eğitim, Kültür, Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği Programlarında Yer Vermeleri Gerekli Yayın Türleri ve Oranlarına Ait Esaslar Hakkındaki Yönetmelik”in 6. maddesi uyarınca programlarının % 5’ini eğitim programlarına ayırmaları öngörülen özel radyo ve televizyonların bu programlarının en az 1/5’ini insan hakları konularına ayırmalarının, ülkemizde insan hakları bilincinin yaygınlaşmasında önemli katkı sağlayacağı; bu nedenle de özel radyo ve televizyonların bu konuda özendirilmelerinin yararlı olacağı görüşündedir.

4.3. Kitle İletişim Araçları Mensupları ve İnsan Hakları Eğitimi:

Gerek kamu gerekse özel kitle iletişim araçları mensuplarının, insan onuruna ve insan haklarına bilinçli bir duyarlılıkla mesleklerini icra etmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Komitemiz, kitle iletişim araçlarında görev alacakların görevlerine başlamadan önce insan hakları konusunda eğitim görmelerinin, halen görevli olanların da bu konuda hizmetiçi eğitim görmelerinin ve İletişim Fakülteleri öğretim programlarında insan hakları dersine yer verilmesinin, meslek derslerinin de insan haklarıyla bağlantılandırılmasının bu duyarlılığı arttırmada önemli bir katkı sağlayacağı görüşündedir.

5. Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları Eğitimi

5.1. Sivil Toplum Kuruluşları İnsan Hakları Eğiticilerinin Eğitimi:

İnsan haklarıyla ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının, bir yandan insan hakları eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını saptamak, diğer yandan da halen insan haklarıyla ilgili çalışmalar yürüten kuruluşlarla ulusal programın uygulanmasında işbirliği yapma olanaklarını araştırmak amacıyla Komitemiz, yaklaşık 150 sivil toplum kuruluşuna bir anket formu göndermiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının insan hakları eğitimi alanında etkinliklerini, gereksinimlerini, önceliklerini ve önerilerini belirlemeye yönelik düzenlenen ve 41 kuruluşun yanıtladığı bu anketin sonuçlarına göre, öncelikli olarak eğitim programı düzenlenmesi istenen konuların başında genel olarak insan hakları, hemen sonra da kadın hakları ve çocuk hakları gelmektedir. Eğitim programlarıyla ilgili olarak karşılaşılan sorunların başında malî sorunlar, hemen sonra da eğitici bulmak sayılmış; öncelik verilmesi gereken eğitim programlarının başında ise bilinç yükseltme programlarına, hemen sonra da eğitimcilerin eğitimine yer verilmiştir.

Komitemiz ankete yanıt veren kuruluş temsilcilerini, anket sonuçlarını bildirmek ve çalışma plânıyla ilgili olarak görüşlerini almak üzere Ankara'da bir toplantıya davet etmiştir. 21 kuruluş temsilcisinin katılımıyla 22 Şubat 1999 tarihinde gerçekleştirilen ve çok yönlü görüş alışverişinin yapıldığı bu toplantıda, anket sonuçlarında ortaya çıkan ve yukarıda belirtilen öncelikler de gözönüne alınarak, gelecekteki çalışmalara dair aşağıdaki ön çalışma plânı oluşturulmuştur. Komitemiz ve sivil toplum kuruluşları işbirliğiyle yürütülecek bu çalışmada:

- * Sivil toplum kuruluşlarına yönelik eğitimcilerin eğitimi programlarına katılacak bütün eğitimcilere genel olarak insan hakları eğitimi verilmesi; bu temel üzerinde düzenlenecek eğitim programlarında da kadınların ve çocukların insan hakları konularına önemle ve özellikle yer verilmesi;

- * Eğiticilerin eğitimi seminerlerinin hafta içinde beşer günlük, kesintili olarak, iki veya üç hafta yapılması ve her seminere katılacak olanların çalıştıkları kurumlarca izinli sayılma imkânının araştırılması;
- * 2000 yılında uygulanmaya başlanması düşünülen bu eğitim programlarının düzenlenmesi ve yürütülmesinin Ankara'da TODAİE, İstanbul'da Helsinki Yurttaşlar Derneği, İzmir'de de Türk Tabipler Birliği tarafından üstlenilebilmesi için gerekli temasların yapılması; ayrıca da, ihtiyaç duyulduğu takdirde, bu çalışma için, başta Türkiye Barolar Birliği olmak üzere diğer meslek ve sivil toplum kuruluşlarından yararlanılması plânlanmıştır.

5.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Toplum Merkezleri ve İnsan Hakları Eğitimi:

İnsan hakları eğitimi konusunda sivil toplum kuruluşlarıyla yapılacak işbirliği çerçevesi içinde Komitemiz, özellikle şehirlerin ekonomik bakımdan dezavantajlı bölgelerinde yaşayan, yerel değer yargılarının egemen olduğu toplum kesimlerinde, bir bütün olarak aileyi hedef grubu olarak alan bütünleştirilmiş bir insan hakları eğitimi programı gerçekleştirilmesinin çok yararlı olacağı görüşündedir. Bu düşünceyle Komitemiz, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Toplum Merkezleri ve Kadının İnsan Hakları Projesi işbirliğiyle, 2000 yılının Ekim ayından itibaren bir program geliştirilmesi ve bu programın bir pilot uygulaması yapıldıktan sonra son şekli verilerek, Toplum Merkezleri aracılığıyla yaygınlaştırılması için gerekli girişimlere başlamıştır. Bu işbirliği kapsamında Kadının İnsan Hakları Projesi'nce SHÇEK'e bağlı Toplum Merkezlerinde görevli olan sosyal hizmet uzmanlarına insan hakları konusunda eğitim verilmesi plânlanmaktadır.

SONSÖZ

İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi, çalışmalarına Eylül 1998’de başladığını gözönüne alarak, hazırlanan ulusal programdaki çalışmaların sürdürülebilir ürünler verecek şekilde gerçekleştirilebilmesi için, Türkiye’de bu Onyılın başlangıcı olarak 1998 yılının alınmasını ve Türkiye için 1998-2007 yıllarının İnsan Hakları Eğitimi Onyılı olarak kabul edilmesini önermektedir.

Bu program, uygulamaya konduktan sonra Komitemizce işbaşında yapılacak gözlemlere dayanılarak her yıl gözden geçirilecek, gerekli görüldüğü takdirde de yeni uyarlamalar yapılacak ve programa yeni hedef grupları eklenecektir.

Komitemiz, ulusal programın başarıyla uygulanabilmesi için, resmî kuruluşlar ile insan hakları eğitimine katkıda bulunabilecek sivil toplum ve meslek kuruluşları arasında yakın bir işbirliği gerçekleştirilmesini ve programın tüm aşamalarında saydamlık ilkesinin gözetilmesini gerekli görmektedir.

Programın uygulanması Komitemiz tarafından izlenecek ve 2000 yılının sonunda ilk ara değerlendirme raporu hazırlanacaktır.

Komitemizde temsil edilen Bakanlıkların ve bunlara bağlı kuruluşların, insan hakları eğitimiyle ilgili başka çalışmalar yapmak istedikleri takdirde, bunları Komitemize bildirmelerinde; özellikle yabancı kuruluşlarla yüksek maliyetli ortak projeler söz konusu olduğunda, Komitemiz ve İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulunun görüşlerinin alınmasında yarar görülmektedir.

Öte yandan, ulusal programın yürütülebilmesi için gerekli olan giderlerin karşılanması amacıyla Bakanlıkların bütçelerine yeterli ödeneğin konması ve bu ödeneğin kesintiye uğramaması için gerekli önlemlerin alınması ve Komitemizin çalışmalarının

gerektirdiği giderlerin karşılanması için Başbakanlık bütçesine yeterli ödeneğin konması büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının insan hakları eğitime yönelik etkinliklerini desteklemek amacıyla gerekli malî kaynakların bulunmasında da yarar görölmektedir.

Komitemiz, insan hakları eğitimi gören kamu görevlilerinin, görevleri sırasında insan haklarını korumaya içten gelen bir çaba gösterebilmeleri için, insan haklarının kendileriyle ilgili olarak gerektirdiklerinin yerine getirildiği duygusuna sahip olmalarının özel bir önemi olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle, bu programın hedef gruplarından biri olan polislerin, bu açıdan durumlarının — çalışma saatleri, dinlenme, rehabilitasyon gibi konuların— ve genel olarak özlük haklarının gözden geçirilmesinin; görevleriyle bağlantılı olarak insan hakları konusunda özel ve sistematik bir insan hakları eğitimi görececek polislerin görev alanlarının da sık sık değiştirilmeyerek, uzmanlık alanlarında çalışmalarının sağlanması ve bunlara bazı ek avantajların tanınmasının yararlı olacağı görüşündedir.

Özellikle, Emniyet ve Jandarma Teşkilâtlarındaki insan hakları birimlerinde görevlendirilen, insan hakları alanında eğitimli personelin —bu alanda deneyim kazanmanın uzun bir süre gerektirdiği gözönüne alınarak— bu birimlerde sürekli olarak çalışmalarının sağlanması ve bu birimlerin en az Daire Başkanlığı düzeyinde yapılandırılması uygun olacaktır.

Aynı şekilde, özel ve sistematik bir insan hakları eğitimi görecek cezaevi personelinin de özlük haklarının iyileştirilmesinin ve bu personele de bazı avantajların tanınmasının; ayrıca, başta öğretmenler olmak üzere insan haklarının korunup geliştirilmesinden sorumlu olan bütün meslek gruplarından kamu personeline insan onuruna uygun bir yaşam standardı sağlanmasının çok yararlı olacağı düşünölmektedir.

Bu programda öngörülen insan hakları eğitiminin başarılı olabilmesi ve hedeflerine ulaşabilmesi için, Komitemiz, çeşitli düzeylerde eğitici yetiştirmek konusunda üniversitelerimize önemli görevler düştüğü görüşündedir. Bu nedenle Komitemiz, bünyelerinde İnsan Hakları Merkezi bulunan Üniversitelerimizde İnsan Hakları Anabilim Dalı kurulmasını; bu anabilim dalına girecek olan araştırma görevlilerine yurt içinde ve dışında yüksek lisans ve doktora bursları verilmesini; ayrıca insan hakları alanında doçentlik ve profesörlük yolunun açılmasını da önemle tavsiye etmektedir.

Komitemiz, bu ulusal programın uygulanması ve insan hakları alanında ihtiyaç duyulan adımların kısa sürede atılabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce ivedilikle yapılmasının büyük yararlar sağlayacağı görüşündedir.

Son olarak Komitemiz, insan hakları eğitiminin insan haklarının korunmasında en temel etken olduğunu, ancak tek etken olmadığını; Birleşmiş Milletlerin de, üye devletlere insan haklarıyla ilgili olarak yalnızca insan hakları eğitimi plânları değil, aynı zamanda genel olarak insan haklarının ulusal düzeyde korunması ve geliştirilmesi için, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1993 yılında 48/134 sayılı kararıyla kabul ettiği *Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkeler*'e göre bağımsız ulusal kuruluşlar kurmalarını tekrar tekrar tavsiye ettiğini gözönüne alarak, insan haklarıyla ilgili genel bir plân oluşturacak bir ulusal kurulun yeniden oluşturulması gerekliliğini dikkate sunmaktadır.

EK 1

**EĞİTİM HAKKI ve İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ
HAKKINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER,
AVRUPA KONSEYİ ve AVRUPA'DA GÜVENLİK ve
İŞBİRLİĞİ TEŞKİLÂTI BELGELERİ**

I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BELGELERİ**A. EĞİTİM HAKKI İLE İLGİLİ BELGELER**

1. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)*
Madde 26
2. *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)*
Madde 13
3. *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılık Biçimlerinin Kaldırılması Sözleşmesi (1979, Onay 1985)*
Madde 3
4. *Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989, Onay 1994)*
Madde 29

B. İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ BELGELERİ

1. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)*
Başlangıç, Madde 26
2. *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)*
Madde 13

3. *Gençlerde Barış Ülkülerinin, Halklar Arasında Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Geliştirilmesi Bildirgesi (1965)*
İlke III
4. *İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlıkdışı ya da Onur Kırıcı Ceza ya da Muameleye Karşı Tüm Kişilerin Korunması Bildirgesi (1975)*
Madde 5
5. *Cenevre Sözleşmeleri (Uluslararası İnsancıl Hukuk Sözleşmeleri, 1949, Onay 1953)*
Madde 47, 48, 127, 144
6. *İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlıkdışı ya da Onur Kırıcı Ceza ya da Muameleye Karşı Sözleşme (1984, Onay 1988)*
Madde 10
7. *Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989, Onay 1994)*
Madde 42
8. *Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı (1993)*
İnsan Hakları Konusunda Eğitim
Paragraf 78, 79, 80, 81, 82

II. AVRUPA KONSEYİ BELGELERİ

A. EĞİTİM HAKKI İLE İLGİLİ BELGELER

1. *İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi'ne Ek 1 Sayılı Protokol (1954)*
Madde 2

B. İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ HAKKI İLE İLGİLİ BELGELER

1. *İnsan Hakları Öğretimi Kararı (78) 41 (1978)*

Ek: Polis Hakkında Bildirge (...)

Paragraf B-3

2. *Okullarda İnsan Hakları Öğretimi ve Öğrenimi Tavsiye Kararı (85)7 (1985)*
Tavsiye (85)7'ye Ek, Okullarda İnsan Hakları Öğretim ve Öğrenimi İçin Öneriler
a. Okul Programlarında İnsan Hakları
Paragraf 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 3.3

III. AVRUPA GÜVENLİK ve İŞBİRLİĞİ TEŞKİLÂTI BELGELERİ

A. İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ HAKKI İLE İLGİLİ BELGELER

1. *Helsinki Son Belgesi (1975)*
2. *Konferans'ın İzlenmesi Konusunda Viyana Toplantısı Kapanış Belgesi (1989)*
Paragraf 13.4, 13.6
3. *AGİT'in İnsancıl Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı Belgesi (1990)*
Paragraf 10, 10.1, 10.2
4. *AGİT'in İnsancıl Boyut Konferansı Moskova Toplantısı Belgesi (1991)*
Paragraf 22, 42, 42.1, 42.2, 42.3, 42.4, 42.5, 42.6

İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ ON YILI ULUSAL KOMİTESİ YÖNETMELİĞİ*

Amaç

Madde 1— Bu Yönetmeliğin amacı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi Programı On Yılı (1995-2004) süresince danışma organı olarak çalışacak İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile ilgili esasları düzenlemektedir.

Kapsam

Madde 2— Bu Yönetmelik, İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile ilgili esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3— Bu Yönetmelik, 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 2 ve 33 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Kuruluş

Madde 4— İnsan Hakları Koordinatör Üst Kuruluna bağlı olarak İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi kurulmuştur.

Ulusal Komite, Başbakanlık, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Millî Eğitim, Sağlık ve Kültür Bakanlıklarından birer temsilci ile insan hakları alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan

dört temsilci, ayrıca bu alanda çalışmaları ile tanınmış dört öğretim üyesi olmak üzere onbeş üyeden oluşur.

Bakanlık temsilcileri kurumlarınca, öğretim üyeleri ve temsilci gönderecek gönüllü kuruluşlar İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulunca belirlenir.

Öğretim üyeleri ile gönüllü kuruluşların görev süresi iki yıldır. Bu süre sonunda yeniden görevlendirilebilirler.

Ulusal Komite, ilk toplantısında kendi içinden iki yıl için bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Görevi sona erenler, yeniden seçilebilirler.

Görev

Madde 5— İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planının Türkiye’de uygulanabilmesi için bir ulusal program önerisi hazırlar; Eylem Planı ve Ulusal Program çerçevesinde yürütülen eğitim çalışmalarını izler, değerlendirmelerini İnsan Hakları Koordinatör Üst Kuruluna bildirir. Ayrıca bu konularda Üst Kurulca verilen diğer görevleri yerine getirir.

İşleyiş

Madde 6— Ulusal Komite her ay düzenli olarak, gerektiğinde daha kısa aralıklarla toplanır.

Ulusal Komite, toplantı ve çalışmaları ile ilgili işlerde İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu Sekreteryasından yararlanır.

Ulusal Komite, Üst Kurulun onayını almak koşuluyla alt çalışma birimleri oluşturabilir.

Yürürlük

Madde 7— Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 8— Bu Yönetmelik hükümlerini insan hakları ile ilgili konularda görevli Devlet Bakanı yürütür.

* Yönetmelik, insan hakları ile ilgili Devlet Bakanlığı'nca 4.6.1998 tarih ve 23362 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (s. 41-42).

EK 3**İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ ON YILI
ULUSAL KOMİTESİ**

Prof.Dr. İoanna KUÇURADI
Ulusal Komite Başkanı

Muammer DÜĞENCİOĞLU
Ulusal Komite Başkan Vekili

RESMÎ KURULUŞLAR

Başbakanlık
Feyza ERGÜN
Hukuk Müşaviri

Adalet Bakanlığı
Özcan AVCI
Eğitim Dairesi Başkanlığı
Tetkik Hakimi

İçişleri Bakanlığı
Halil IŞIK
Eğitim Dairesi Başkanı

Dışişleri Bakanlığı
Yavuz ERGÜVEN
Kültür İşleri Genel Müdürlüğü
Daire Başkanı

Milli Eğitim Bakanlığı

Muammer DÜĞENCİOĞLU
Millî Eğitim Bakanlığı Temsilcisi

Sağlık Bakanlığı

Aydın DEMİR
Sağlık Eğitimi Genel Müdür Yardımcısı

Kültür Bakanlığı

İbrahim BEĞENDİ
Eğitim Dairesi Başkanı

ÖĞRETİM ÜYELERİ

Prof.Dr. Tekin AKILLIOĞLU
Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Öğretim Üyesi, İnsan Hakları Merkezi Müdürü

Doç.Dr. Oya ÇİFTÇİ
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
Öğretim Üyesi

Prof.Dr. Mesut GÜLMEZ
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
Öğretim Üyesi

Prof.Dr. İoanna KUÇURADI
Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü Başkanı,
İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı

Ayla HATIRLI
Yönetim Kurulu Başkanı

Birleşmiş Milletler Türk Derneği

Celil GÜRKAN
Onur Kurulu Üyesi

Helsinki Yurttaşlar Derneği

Feride EROĞLU
Üye

Kadının İnsan Hakları Eylem ve Araştırma Merkezi

İpek İLKKARACAN
Koordinatör